

Ditranzitív ige:

(Malchukov – Haspelmath – Comrie 2010.)

1. olyan három argumentumú igék, melyek tipikusan fizikai transzfert fejeznek ki (pl. *ad*, *ajándékoz*, *hoz*) és ágenst (A), recipienst (R) valamint téma (T) argumentumot tartalmazó szerkezetben szerepelnek, pl.:

*Mari pénzt **adott** a lányának.*

A T R

2. „recipiens-szerű”, Addr., Benef.

*Mari mesét **mesélt** a lányának.*

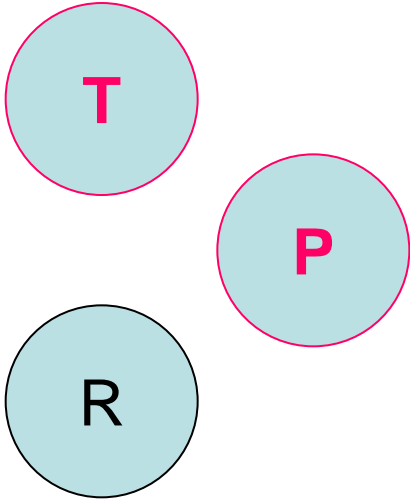
A T R

*Mary **gave** John a book. / Mary **told** John a story.*

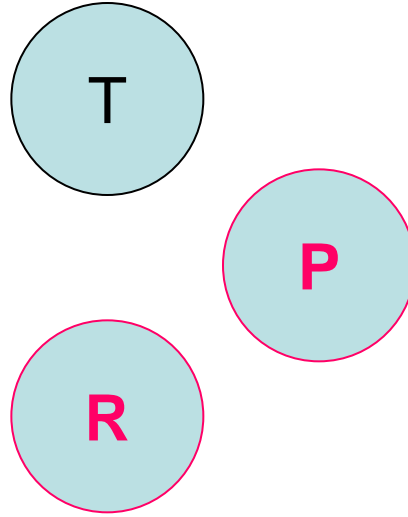
(!Mari nekitámasztotta a biciklit a falnak.)

A ditranzitív szerkezetek típusai:

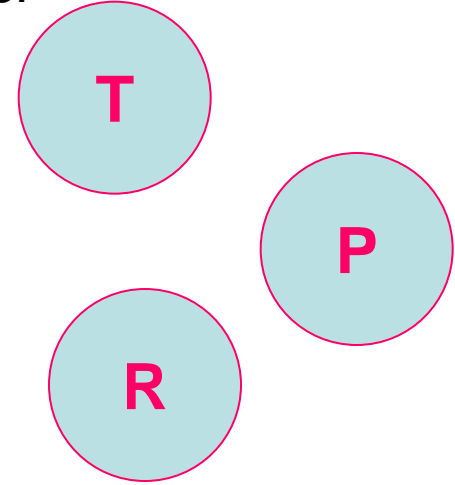
1.

2.

3.

*Mari **könyvet** olvasott. / Mary read a **book**.*

- *Mari **pénzt** adott a lányának.* (IOC = indirect object construction)
- *Mari teával kínálta a **vendégeket**.* (SOC = secondary object constr.)
- *Mary gave **John** a **book**.* (DOC = double object construction)

P: monotranzitív paciens T: ditranzitív téma R: recipiens

ALTERNÁCIÓ

angol: (DOC/IOC)

Mary gave John a pen.

Mary gave a pen to John.

hanti: (IOC/SOC)

(Nikolaeva 2001: 32)

(ma) Juwan-a ān

ma-s-ə̃m

I Juwan-LAT csésze

ad-PST-1SG

‘Csészét adtam Juvánnak.’

(ma) Juwan ān-na

ma-s-em

I Juwan csésze-LOC/INSTR

ad-PST-SG<1SG

ua.

szerkezet-alternáció / lexikai alternáció (**split**)

szerk.: (DOC/IOC)

Drehu (Oceanic; New Caledonia)

(Malchukov et al. 17)

Eni a hamee Wasinemu la itus.
I PRS give W. the book

‘I give Wasinemu the book.’

Eni a hameen la itus kowe la nekönatr.
I PRS give the book to the child.

‘I give the book to the child.’

lexikai:

give (DOC, IOC), *say* (IOC), *present* (SOC)

né. *geben* (IOC), *lehren* (DOC)

or. *podarít'* (IOC), *odarit'* (SOC)

stb.

Manysi ditranzitív szerkezetek

IOC

taw tinal-as-te ēka-te χon wańka-n.
ő elad-PST-SG<SG3 feleség-Sg3 pocak Ványka-DAT
'Eladta a feleségét a pocakos Ványkának.'

tōrəm nanən matər mi-s
isten te.DAT valami ad-PST.3SG
'Isten adott neked valamit.'

SOC

Mań piγ-əm nē-γəl viγ-ləm.
kis fiú-1SG nő-INSTR visz-SG>1SG
'Feleséget szerzek a legkisebb fiamnak.'

Nēnan am šopr-šonaχ-əl wāri-jayəm.
ti(2).ACC én ezüst-csésze-INSTR csinál-DU>1SG
'Ezüst csészét készíték nektek.'

A manysi ditranzitív szerkezetek (passzivizáció)

R-passzivizáció

<i>(tan)</i>	<i>tōnt</i>	<i>tax</i>	<i>ōs</i>	<i>akw</i>	<i>Buran-əl</i>	<i>mi-w-et.</i>
(ők)	aztán	PTCL	PTCL	egy	Buran-INSTR	ad-PASS-PL
R					T	V

'Aztán még egy Buránt kaptak.'

T-passzivizáció

<i>(am)</i>	<i>jarm-ən</i>	<i>ta-ke</i>	<i>maj-we-s-əm</i>
(lén)	szegénység-LAT	az-PTCL	ad-PASS-PST-1SG
T	R		V

'A szegénységnek adtak engem.'

Manysi alternáció

Pass.

(*tan*) *tōnt* *tax* *ōs* *akw* *Buran-əl* *mi-w-et.*
(ők) aztán PTCL PTCL egy Buran-INSTR ad-PASS-3PL

R = Subj. = TOP

'Aztán még egy Buránt kaptak.'

SOC.

(*am*) *mań* *piy-əm* *nē-γəl* *viy-ləm.*
(én) kis fiú-1SG nő-INSTR visz-1SG>SG

A + R = TOP

'Feleséget szerzek a legkisebb fiamnak.'

IOC.

(*tan*) *al-ne* *χul-anəl* *gosudarstwə-n* *miy-anəl*
(ők) öl-PTCP hal-3PL állam-LAT ad-SG>3PL

A + T = TOP

'A kifogott halukat az államnak adják.'

A: ágens R: recipiens T: topik

Kérdés:

Befolyásolja-e a manysiban a szerkezetválasztást az ige szemantikája?

A ditranzitív igék szemantikai csoportjai (Malchukov 2014)

- transzfer-igék : *ad, elad, küld, visz* (birtoklás változása)
- okozott mozgás igéi, ballisztikus igék: (*küld*), *dob* (helyzet változása)
- alkotás igéi: *készít, csinál, épít* (R = Beneficiens)
- kommunikációs igék: *mond, mesél, énekel, táncol* (absztrakt transzfer)
- „instrumentális” igék: *üt, etet*

„előzetes” válasz:

- intuícióm alapján: nem
- elméleti háttér alapján: nem

Transzfer igék:

DOC → Allat.

Affectedness: *give* (transfer succesfull, R affected) > *send*
change of possession (R)– change of location (Goal)

give > send > throw

give > send > throw

Even (dative) -----

Bezhta (dative) -----

Chinese (DOC)-----

DOC *send* → DOC *give*

(Malchukov 2014)

manysi: *miy* ‘ad’

IOC:

tōrəm nanən matər mi-s
isten te.DAT valami ad-PST.3SG

‘Isten adott neked valamit.’

SOC:

akw ēt ūnl-en-ən māyəs χūrəm-sat sajt-əl mīy-ləm
egy éj ül-PTCP-2SG PP (-ért)három-száz rubel-INSTR ad-
SG>SG1

‘Egy éjszakai virrasztásodért 300 rubelt adok.’

R-passz (> SOC):

tōnt tax ōs akw Buran-əl mi-w-et.
aztán PTCL még egy Burán-INSTR ad-PASS-3PL

‘Aztán még egy Buránt adtak nekik.’

T-passz (> IOC):

jarm-ən ta-ke maj-we-s-əm
ínség-LAT az-PTCL ad-PASS-PST-1SG

‘Az ínségnek, annak adtak (engem).’

IOC

Pjotr Gavrilovič ānemn jur̄t-ane jot t̄it kasēta-y
P. G. én.DAT barát-Pl>3SG PP(-vAI) two katetta-DU
t̄ēt-əs.
küld-PST.3SG

'P.G. két kazettát küldött nekem a barátaival.'

Ta xōtal am oma-m palt t̄it lēŋən
Az nap én anya-1SG PP (-hOz) két mókus
os t̄it t̄isup tot-s-um.
és két vadkacsa hoz-PST-1SG

'Aznap anyámnak két mókust és két vadkacsát hoztam.'

SOC:

nānan am tēnut-əl totiyl-as-anəm
ti.ACC én étel-INSTR hoz-PST-PL>1SG

'Ételt hoztam nektek.'

- Ditranz. → Benef.
- DAT → PP
- DOC Benefaktív → DOC *ad*

hindi

Us-ne Anu-ko kitab di / bec-i
 ő-ERG Anu-DAT könyv ad.PST.SG1.F elad.PST.SG1.F

‘Anunak egy könyvet adott / eladott.’

Mε-ne Anu-ke=llye ghər bən-ya
 Én-ERG Anu-GEN=for ház készít-PST.G3.F

‘Házat építettem Anunak.’

(Malchukov 2014.)

IOC

Xōn-nə manər jomas wāriyl-as-əm?
fejedelem-LAT mi jó csinál-PST-1SG
'Mi jót tettem a fejedelemnek?'

SOC

nēnan am šopr-šonaχ-əl wāri-jayəm
ti(2).ACC én ezüst-csésze-INSTR csinál-DU>1SG
'Ezüstcsészét készíték nektek (DU).'

PP (*māyəs* 'részére')

Nē sāw wārmal'-t takwi pāwləŋ χōtpa-ne māyəs wār-i.
Nő sok dolog-PL saját falu-ADJ ember-PL.3SG PP csinál-3SG
'A nő sok dolgot csinált a falubeli emberek részére.'

Ditranzitív – Instr.

give > *feed* > *hit*

even (Instr) -----

jalonke (Instr) -----

eszkimo (Instr) -----

DOC feed → DOC give

SOC give → SOC feed

(Malchukov 2014.)

Manysi (Instr)

Tūl *kāt-anəl* *lili.ap-əl* *pūlas-an!*

aztán kéz-PL>3SG lélegzet-INSTR fúj-IMP

'Aztán fújj rá a kezeikre!'

(Instr)

Manər-əl *mēn* *naŋən*

valami-INSTR mi(DU) ti.ACC

titt-iləmēn?

etet-SG>1DU

'Mivel etessünk (mi ketten) tégedet?'

(Instr, Dat)

Mir-əl *šōpit-il-əm,* *karapli-l* *šōpit-il-əm.*
nép-INSTR ellát-SG>1SG hajó-INSTR ellát-SG>1SG

'Néppel szerellek fel, hajóval szerellek fel.'

(Intstr, Dat)

Ań *mōlal* *kit* *ēlm-ip* *kasaj-il* *majla-s-ləm*
akkor múltkor két él-ADJ kés-INSTR ad-PST-SG>1SG

'És a múltkor kétélű kést adtam neki.'

(Intstr, Dat) !Benefaktív

Ōma, *naŋən* *sūp-əl* *junt-ilum.*
Anyá te.ACC ruha-INSTR varr-SG>1SG

'Anyá, ruhát varrok neked.'

Kommunikációs igék (mentális transzfer)

'mond', 'szól', 'mesél', 'énekel', 'gondol', 'nevez', 'táncol', 'mutat' stb.

IOC

lātəŋ mānawn lawi-ɣla-s-ən

szó mi.LAT mond-Dx-PST-2SG

'szóltál hozzánk'

SOC

latəŋ-l naŋən lawi-t'e-luw

szó-INSTR te.ACC mond-Dx-SG.1PL

'szólunk hozzád'

IOC

puŋkiŋ uj puŋk-e nanən k̄astā-s-ləm

fejes állat fej-3SG te.LAT ajánl-PST-SG.1SG

'fejes állat fejét neked ajánlottam'

SOC

puŋkiŋ uj puŋk-əl k̄astā-li-ləm

fejes állat fej-INSTR ajánl-Dx-SG.1SG

'fejes állat fejét neked ajánlom'

Felhasznált irodalom:

Haspelmath, Martin. 105. *Ditransitive Constructions: The Verb 'Give'*. In: The World Atlas of Language Structures

Malchukov, Andrej (2014) Exploring the domain of the ditransitive constructions: issues in lexical typology. (hand-out of talk presented at the Workshop on Ditransitive Constructions in a cross-linguistic perspective, Pavia (Italy) 11.09.2014.)

Malchukov et. al. (2007). *Ditransitive constructions: a typological overview*.

<http://email.eva.mpg.de/~haspelmt/DitransitiveOverview.pdf>

Malchukov, Andrej – Martin Haspelmath – Bernard Comrie. 2010. Ditransitive constructions: a typological overview. In: Malchukov, Andrej – Martin Haspelmath – Bernard Comrie (eds.). *Studies in ditransitive constructions: A comparative Handbook*, 1-65. Berlin: Mouton de Gruyter.

Nikolaeva, Irina (2001). Secondary Topic as a Relation in Information Structure. *Linguistics* 39. 1: 1-49

Sipőcz Katalin (2013). Ditranszitiv igék a manysiban. *NyK* 109. 123-136

Skribnik, Elena. 2001. Pragmatic Structuring in Northern Mansi, *CIFU IX/6*: 222-239.

Manysi nyelvi adatok:

Dinislamova Svetlana. 2007. *Лавим ләнханув*. [The way destined for us.] Khanty-Mansiysk.

Dinislamova Svetlana. 2008. *Vízcsepp* [Waterdrop], Sipőcz Katalin (ed.), Szegedi Egyetemi Kiadó – Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó, Szeged.

Kálmán Béla 1976b. *Wogulische Texte mit einem Glossar*. Akadémiai Kiadó. Budapest. *Luima Seripos* [Mansi language newspapers] Khanty-Mansiysk.

Munkácsi Bernát. (1892–1896). *Vogul Népköltési Gyűjtemény I–IV*. [Mansi Folclor Texts]. I-IV] MTA, Budapest.

Köszönöm a figyelmet!